

PITANJA I ODGOVORI

NEDOUMICE U VEZI S PISANJEM
VELIKOG I MALOG SLOVA

Čitateljica Aleksandra Vagner Perić iz Zagreba piše: „Ove sam se godine zaposlila kao lektor i odmah se počela susretati s profesionalnim nedoumicama, uglavnom pravopisnim. Jedna je od njih pisanje naziva crkava. U nedavno izašlom *Baroku u Hrvatskoj* na str. 722 nalazimo: 'uz crkvu Sv. Vlaha ...', odmah na slijedećoj u tekstu pod slikom 'Dubrovnik, crkva Sv. Vlaha'. U kazalu lokaliteta i spomenika, na str. 968 stoji: 'Crkva sv. Vlaha'. Zanima me koji je način pisanja naziva (velikog slova) pravilan”.

U nastavku pisma naša čitateljica pripominje: „Čini mi se da je bit problema u tome da se odredi što je naziv, ime, pa je i pitanje da li pisati Složena organizacija udruženog rada 'Rade Končar' ili složena ...”

Kao kvalificiran jezični lektor naša je čitateljica doista uočila u čemu je „bit problema”, kako sama piše. Da bi se znalo kako treba koji od navedenih ili sličnih primjera napisati (velikim ili malim početnim slovom), valja znati odnosno treba odrediti što jest, a što nije ime (ovdje riječ *naziv* nije prikladna, treba upotrijebiti riječ *ime*). Znamo, naime, da ono što je ime valja pisati velikim početnim slovom.

Nije uvijek sasvim i unaprijed jasno što jest, a što nije ime, pa otuda i dileme u pisanju; njih će biti i nadalje, praktički sve do tada dok budemo primjenjivali pravopisno pravilo da se vlastite imenice (*imena*), za razliku od općih imenica (i drugih riječi ili skupova riječi), pišu velikim početnim slovom. Zbog toga je i do sada o tome napisano podosta stranica i u Jeziku

i drugdje, no nikad nije moguće do kraja iscrpsti svu problematiku, pa nam preostaje da povremeno ponovno analiziramo primjere koji izazivaju nedoumice i da polazeći od općeprihvaćenih pravopisnih pravila nalazimo i dajemo odgovore u skladu s tim pravilima.

Opće je (i svima poznato) pravilo Vlastita se imena (jednočlana i dvočlana ili višečlana) pišu velikim početnim slovom. Pri tome treba znati da posebna, vlastita imena mogu imati i razni predmeti, stvari i objekti, bez obzira na to po kojem su uzoru dobili ime.

Kad govorimo o crkvi koja je posvećena jednom određenom (poznatom) svecu, u našem slučaju svetom Vlahu (sveti Vlaho = sveti Blaž), pridjev je SVETI samo vrsta atributa uz ime Vlaho, a ne sastavni dio tog imena, pa (tako analizirane) navedene primjere treba pisati: Uz crkvu sv. Vlaha..., Dubrovnik, crkva sv. Vlaha.

Ako bismo međutim određenom objektu (u našem slučaju poznatoj dubrovačkoj crkvi) dali ime po određenom svecu (npr. Sveti, Vlaho / „Sveti Vlaho”), tada bi oba dijela toga (dvočlanog) imena, bez obzira na to piše li se u navodnicima ili bez njih, trebalo pisati velikim početnim slovom, npr.:

(To je) Sveti Vlaho ili *(To je) crkva Sveti Vlaho*, iz *Svetog Vlaha* ili iz *crkve Sveti Vlaho*, u *Svetom Vlahu* ili u *crkvi Sveti Vlaho* itd.

To je u skladu s pisanjem kao:

Škola „Petar Preradović”,
iz Škole „Petar Preradović”,
u Školi „Petar Preradović” itd.

Prava dilema u pisanju nastaje onda kad se uz zadano ime kao Sveti Vlaho („Sveti Vlaho”) nalazi ili podrazumijeva apozicija

(u našem slučaju imenica *crkva*), a padežnoj promjeni podvrgavamo ne samo opoziciju nego i zadano ime objekta, ovdje Sveti Vlaho. Tada nije uvijek lako odrediti je li prvi član toga imena samo atribut uz ime (*sveti Vlaho*) ili je taj član dio dvočlanog imena (*Sveti Vlaho*). U slučaju da se shvaća i želi pokazati da je ime, trebalo bi doista pisati onako kako je u prva dva navedena primjera u „nedavno izašlom *Baroku u Hrvatskoj*“: uz crkvu Sv. Vlaha, crkva Sv. Vlaha (ili sl.). Zbog jezičnih i pravopisnih nedoumica koje izaziva takvo pisanje, preporučuje se da pisac (odnosno lektor) nastoji oblikovati svoj izraz tako da ne ostavlja mogućnost za dvoznačnu (ili višeznačnu) analizu primjera, od kojih je barem jedan u suprotnosti s pravopisnim pravilima.

Rekapitulacija:

Prema onom što je rečeno, u primjeru kao *uz crkvu sv(etog) Vlaha* (gdje se pridjev SVETI piše malim početnim slovom) taj je pridjev samo atribut imenici Vlaho, a ne sastavni dio dvočlanog imena crkve (Sveti Vlaho). U primjeru kao *uz crkvu Sv(eti) Vlaha* ili *uz crkvu Sv(etog) Vlaha* (gdje se pridjev SVETI piše velikim početnim slovom) pridjev je SVETI (prvi) sastavni dio dvočlanog imena Sveti Vlaho, a ne (običan) atribut imenici Vlaho. To izlazi iz primjene pravopisnih pravila o pisanju velikoga i maloga slova i ako polazimo od tako shvaćenih pravopisnih pravila, onda će nam način pisanja biti ne samo (pravopisno) dobar nego će nam pružati i pravu (željenu i određenu) jezičnu obavijest o predmetu opisa.

U skladu s time i zapis *Složena organizacija udruženog rada „Rade Končar*“ treba shvatiti kao ime te (tako strukturirane) radne organizacije, a pisanje *složena organizacija udruženog rada „Rade Končar*“ samo govori o tome da je riječ o orga-

nizaciji udruženog rada koja ima upravo tu i takvu (tj. složenu, u našim društvenim prilikama jasno definiranu i svima razumljivu) organizacijsku strukturu, a ne (opet u našim društvenim prilikama jasno definiranu i svima razumljivu) kakvu drukčiju. U prvom je dakle slučaju (*Složena ...*) težište na *i m e n o v a n j u* (piše se velikim početnim slovom), dok je u drugom slučaju (*složena ...*) težište na *o p i s i v a n j u* (piše se malim početnim slovom).

Božidar Finka

ULJANA ILI ULJENA BOJA?

I. Pelz iz Zagreba postavio nam je ovo pitanje:

Jedna zagrebačka radna organizacija ima na etiketi svoga proizvoda naziv „uljana boja“, a jedna dubrovačka organizacija naziva svoj proizvod „uljena boja“. Koji je naziv bolji? (U Akademijinu rječniku oba oblika imaju jednako značenje, dok Dabac oblik „uljani“ ima samo za „uljane plodove“, npr. za „uljanu repicu“, tj. kao botanički pojam, a oblik „uljeni“ pripada po Dapcu ostalim pojmovima odnoseći se na mineralna ulja, no, ni ta diferencijacija nije dosljedno provediva. Oblik „uljni“ odnosi se po Dapcu na pojmove koji označuju pogon na ulje ili namjenu za ulje, npr. „uljni spremnik“.)

Kao što odatle proizlazi, praksa je različita, ali da bi odmah na početku nešto bilo jasno, valja reći da sva tri pridjeva, *uljanī, uljānī, ūljenī i ūljnī (ūljnī)*, imaju u općem jeziku isto značenje: 'koji se odnosi na ulje', da su dakle pravi sinonimi, istoznačnice.